

JOGIRODALOM-JOGÉLET

BODZÁSI BALÁZS
helyettes államtitkár
Igazságügyi Minisztérium
(Budapest)

Karner, Ernst
–**Koziol, Helmut:**
Zur Anwendbarkeit des
UN-Kaufrechts bei Werk-
und Dienstleistungen

1. Bécsi Vételi Egyezmény az újabb magyar jogirodalomban

Az utóbbi időszakban újra az érdeklődés középpontjába került az 1980-ban Bécsben, az *árúk nemzetközi adásvételéről szóló Vételi Egyezmény* (angol rövidítéssel: *CISG*, a továbbiakban: *Egyezmény*).¹ Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénynek (a továbbiakban: *Ptk.*) a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősségi szabályai jelentős mértékben az Egyezmény rendelkezéseire épülnek. Különösen igaz ez a *Ptk.* 6:142-143. §-ában szereplő *előreláthatósági klauzulára* nézve, amely az Egyezmény 74. cikkét idézi.² Magyarázható azonban ez a növekvő érdeklődés azzal is, hogy az

utóbbi évben komoly előkészületek történtek egy *új nemzetközi magánjogi kódex* kidolgozására.³

Mindezek alapján magyar szempontból is nagy a jelentősége annak, hogy a hozzánk hasonló jogrendszerű államokban, amelyek szintén tagjai az Egyezménynek, a jogirodalom miként ítéli meg az Egyezmény alkalmazását. Így a hazai szakmai közönség számára is hasznos lehet annak az új kötetnek az ismerete, amelyet 2015 elején jelent meg Bécsben, két neves osztrák professzor, *Ernst Karner* és *Helmut Koziol* tollából.⁴

2. Az Egyezmény alkalmazhatósága a vegyes szerződésekre

A szerzők kiindulópontja, hogy *a nemzetközi kereskedelemben részt vevő felek egyre gyakrabban nem tisztán adásvételi szerződéseket kötnek, hanem terjed az olyan vegyes szerződések alkalmazása, amelyek megbízási és/vagy vállalkozási elemet is tartalmaznak.* Különösen gépek szállítása, berendezések, létesítmények, bonyolultabb szerkezetek építése során gyakori, hogy a megrendelő többféle szolgáltatásra is igényt tart. Ilyenkor már nem egyszerűen arról van szó, hogy ingó dolgok tulajdonjogát ellenszolgáltatás fejé-

ben átruházzák, hanem számos járulékos mellékszolgáltatás is megjelenik a felek közötti jogviszonyban.⁵

Egyre nehezebb ugyanakkor annak a kérdésnek az eldöntése, hogy *ezek a szerződések az Egyezmény tárgyi hatálya alá tartoznak-e vagy sem.* Amennyiben egymástól jól elhatárolható szerződések halmazáról van szó, amelyen belül a felelősségi és a kockázat megosztási szabályok jól elkülönülnek egymástól, az Egyezmény alkalmazását egyszerűbb kizárni. Ebben az esetben az Egyezményt kizárólag a tisztán adásvételi szerződés-részre kell alkalmazni.⁶ Azonban, ha egy egységes, vegyes szerződésről van szó, akkor sokkal nehezebb a válasz az alkalmazhatóságra irányuló kérdésre.

A válaszhoz az Egyezmény tárgyi hatályát meghatározó rendelkezésekből kell kiindulni. Az 1. cikk alapján az Egyezmény ingó dolgok (árúk) adásvételére vonatkozó szerződésekre alkalmazható, feltéve, ha a szerződés különböző, az Egyezményt aláíró államokban telephellyel rendelkező felek között jön létre. A 2. cikk szűkíti az Egyezmény alkalmazási körét, így például kiveszi a tárgyi hatálya alól a fogyasztói adásvételi szerződéseket. A 3. cikk ezzel szemben bővíti

- 1 Ld. Szabó Sarolta: *A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca.* Pázmány Press, 2014. Külön fejezet szentel az Egyezménynek a Mádl Ferenc és Vékás Lajos professzorok által írt klasszikus nemzetközi magánjogi tankönyv legújabb kiadása is. Ld.: Mádl Ferenc–Vékás Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015, 287–320.
- 2 Vékás Lajos ezzel kapcsolatban azt emeli ki, hogy az előreláthatósági klauzula bevált, nemzetközi egyezményben és modelltörvényekben is alkalmazott jogi eszköz a szerződésből eredő piaci és egyéb kockázatoknak a szerződő felek közötti igazságos megosztására. Ld. Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal.* Complex, Budapest, 2013, 607. Többször hivatkozik az Egyezményre Fuglinszky Ádám is. Ld.: Fuglinszky Ádám: *Kártérítési jog,* HVGORAC Kiadó, Budapest, 2015, 113–116.
- 3 Az 1337/2015. Korm. határozat rendelkezik az új nemzetközi magánjogi szabályozás kodifikációjáról és a Nemzetközi Magánjogi Kodifikációs Bizottság felállításáról. A Bizottság, amelynek elnöke Vékás Lajos akadémikus, 2015. június 16-án tartotta alakuló ülését az Igazságügyi Minisztériumban.
- 4 Karner, Ernst–Koziol, Helmut: *Zur Anwendbarkeit des UN-Kaufrechts bei Werk- und Dienstleistungen.* Jan Sramek Verlag, Wien, 2015, 91.
- 5 A szerzők arra is utalnak, hogy az ingók fogalma is egyre bizonytalanabb. A jogok egyértelműen kívül esnek az Egyezmény hatályán. Vitatott ugyanakkor, hogy a testi jelleget öltött gazdasági-technikai ismeretek, mint például egy berendezés szerkezeti tervei, eljárási metódusok vagy maga a know-how árúnak, és így ingó dolognak tekinthető-e. A szerzők nézete szerint ezeknek a tárgyiasult formában is megjelent ismereteknek a végleges jellegű átruházása az Egyezmény hatálya alá esik, az ezek hasznosítására irányuló szerződések azonban nem. Standardizált számítógépi programok ugyancsak árúnak tekinthetőek és így az Egyezmény hatálya alá tartoznak. Ld. Karner–Koziol: i. m. 10.
- 6 Karner–Koziol: i. m. 11.

az alkalmazási kört, hiszen az Egyezmény tárgyi hatályát azokra a szerződésekre is kiterjeszti, amelyek nem tiszta adásvételi szerződések, hanem járulékos jelleggel más szerződéstípusok elemeit is magukban foglalják.⁷ A 3. cikk alkalmazásának ugyanakkor az a feltétele, hogy a felek között egyetlen, egységes, vegyes természetű szerződés álljon fenn, és ne több, önmagában is egységes szerződés halmazáról legyen szó.⁸ Főszabály szerint tehát a 3. cikk alapján az Egyezményt az adásvétellel vegyes vállalkozási és megbízási szerződésekre is alkalmazni kell. Ez alól azonban a 3. cikk két kivételt is megállapít.

3. Az Egyezmény 3. cikkében szereplő kivételek

Az első kivételt a 3. cikk (1) bekezdése rögzíti. Eszerint az áruk jövőbeni gyártására vagy előállítására vonatkozó szerződések adásvételi szerződésnek minősülnek, kivéve, ha az áru megrendelője vállalja, hogy az áru gyártásához vagy előállításához szükséges anyagok lényeges részét ő szolgáltatja. Ebben az első kivételnek tekintett esetben sokkal inkább vállalkozási szerződésről van szó, hiszen a tulajdonátruházási elem szinte el is tűnik annak következtében, hogy épp a megrendelő biztosítja a vállalkozó számára a gyártáshoz vagy az előállításához szükséges anyagok lényeges részét.⁹ Ebben az esetben az Egyezmény alkalmazhatóságát az dönti el, hogy mi tekinthető lényeges résznek.

A 3. cikk (1) bekezdésében említett lényeges rész kapcsán a szerzők

kiemelik, hogy ennek megítélése többet jelent az áru gyártásához vagy előállításához szükséges anyagok árának egyszerű vizsgálatánál. Az ár mellett fontos szerep jut az áruhoz szükséges anyagok funkcionális-kvalitatív jelentőségének is.¹⁰ Ezzel együtt a 3. cikk (1) bekezdésének alkalmazhatósága, vagyis a lényeges rész megítélése rendszerint az értékvizonyok alapján dől el. Vitatott, hogy a megrendelő által a vállalkozó rendelkezésére bocsátott tervek, rajzok és más know-how az áru gyártásához vagy előállításához szükséges anyagnak tekinthető-e a 3. cikk (1) bekezdése szempontjából. A többségi vélemény ezt elutasítja.¹¹

A második kivételt az Egyezmény 3. cikk (2) bekezdése mondja ki. Eszerint az Egyezmény nem vonatkozik azon szerződésekre, amelyekben az árut szolgáltató fél kötelezettségeinek túlnyomó része munkavégzésből vagy más tevékenységből áll. Ennek alapján az Egyezményt főszabály szerint azokra a vegyes szerződésekre is alkalmazni kell, amelyek az adásvétel mellett munkavégzésre- vagy egyéb szolgáltatásnyújtásra irányuló kötelezettséget is tartalmaznak. Így például egy olyan áruszállítási szerződés is az Egyezmény hatálya alá tartozik, amelyhez összeszerelési kötelezettség is járul, hiszen az összeszerelés értéke rendszerint másodlagos jelentőségű.¹² Az alkalmazhatóságot eldöntő kérdés, hogy az árut szolgáltató fél kötelezettségeinek túlnyomó többsége munkavégzésből vagy más tevékenységből áll-e.

Szemben a 3. cikk (1) bekezdésében a többségi vélemény szerint a

3. cikk (2) bekezdése szempontjából nem kizárólag az értékvizonyok a meghatározóak. Kivételes esetben akkor is megállapítható a szerződés adásvétel idegen elemeinek a túlnyomó többsége, ha azok értéke nem éri el az összérték 50 %-át.¹³ A szerzők kiemelik, hogy a bizonyítási teher mindkét kivétel esetében azt a felet terheli, aki a kivételre, vagyis az Egyezmény alkalmazhatóságának kizárása hivatkozik.¹⁴

4. Az Egyezmény 3. cikk (1) és (2) bekezdésének egymáshoz való viszonya

A szerzők részletesen tárgyalják a két kivétel, vagyis a 3. cikk (1) és (2) bekezdésének egymáshoz való viszonyát. A 3. cikk (1) bekezdése az áru gyártásához vagy előállításához szükséges anyagokról, illetve az ahhoz kapcsolódó munkavégzésről és egyéb tevékenységekről szól. A 3. cikk (2) bekezdése ezzel szemben olyan tevékenységeket fog át, amelyek nem az áru gyártásához vagy előállításához kapcsolódnak.¹⁵ Ennek alapján, ha a szerződésben foglalt munkavégzési vagy egyéb tevékenységvégeztési kötelezettség az áru gyártáshoz vagy előállításához kapcsolódik, akkor a szerződés csak akkor nem tartozik az Egyezmény hatálya alá, ha ennek a tevékenységnek a következtében létrejövő anyagok az áru lényeges részét alkotják.

Ha azonban nem az áru gyártásához vagy előállításához kapcsolódó munkavégzésről van szó, hanem más jellegű mellékkötelezettségekről, akkor az Egyezmény alkalmazhatóságát az dönti el, a szerződés-

- 7 Karner–Koziol: i. m. 10. Ez ugyanakkor nem tekinthető példa nélküli megoldásnak, hiszen a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállás egyes vonatkozásairól szóló 1999/44/EK irányelv 1. cikk (4) bekezdése is azt mondja ki, hogy adásvételi szerződésnek kell tekinteni azt a szerződést is, amely legyártandó vagy előállítandó fogyasztási cikk átadására vonatkozik.
- 8 Nem állapítható meg az egységes szerződés fennállása például akkor, ha a felek a kellékszavatossági és jótállási idő letelte után egy karbantartási szerződést kötnek. Ezt ugyanis önállóan kell elbírálni, hiszen különálló szerződésnek minősül, amelyet adott esetben az a tény is megerősít, hogy a felek erre a karbantartási szerződésre különálló általános szerződési feltételek alkalmazását kötik ki. Ld. Karner–Koziol: i. m. 12.
- 9 Karner–Koziol: i. m. 12.
- 10 Karner–Koziol: i. m. 13.
- 11 Karner–Koziol: i. m. 14. Más álláspontot képvisel azonban H.P. Westermann, aki szerint ezek is árunak minősülnek.
- 12 Karner–Koziol: i. m. 15.
- 13 Karner–Koziol: i. m. 17.
- 14 Karner–Koziol: i. m. 15., továbbá OGH Ob 179/05k
- 15 Karner–Koziol: i. m. 17.

nek ezek az adásvétel idegen összetevői elérik- e túlnyomó részt.¹⁶ Ennek alapján azok a szállítási szerződések, amelyekhez összeszerelési-, üzembevételi-, karbantartási-, vagy oktatási kötelezettség is járul, rendszerint az Egyezmény hatálya alá tartoznak, mert ezekben az adásvételi elem érték szerint túlnyomónak tekinthető. Ezzel szemben a berendezések szállítására vonatkozó szerződések általában nem tartoznak az Egyezmény hatálya alá, mivel ezeknél az adásvétel idegen elemek dominálnak.¹⁷ Vannak természetesen kivételek és olyan esetek is, amikor a kulcsra kész berendezés szállítására vonatkozó szerződésre mégis alkalmazni kell az Egyezményt.¹⁸

A szerzők kiemelik, hogy *amennyiben az Egyezmény alkalmazhatóságának a feltételei fennállnak – nincs szó tehát egyetlen kivételről sem –, akkor az Egyezmény rendelkezéseit a teljes vegyes szerződésre, és nemcsak annak adásvételi részére kell alkalmazni (ún. abszorpciós teória).*¹⁹ Egymástól elválasztható szerződések esetén ez más eredményhez vezetne, hiszen az Egyezményt csak az adásvételi szerződésre kellene alkalmazni, míg a megbízási, illetve vállalkozási szerződéses részekre a hazai jog lenne az irányadó.²⁰

5. Az Egyezmény alkalmazása során felmerülő problémák

A szerzők kifejezetten felhívják a figyelmet arra, hogy *számos lényeges probléma származik abból, hogy az Egyezményt nemcsak az adásvételi szerződésekre kell alkalmazni.* Az Egyezményből ugyanis hiányoz-

nak a nem adásvételi részekre vonatkozó rendelkezések. A leglényegesebb kérdés, hogy *a nem adásvételi részekre nézve milyen szerződésszerzési szabályokat kell alkalmazni.* Kérdés tehát, hogy egy járulékos mellékkötelezettség megsértése esetén milyen jogkövetkezmények alkalmazhatóak. Ez a bizonytalanság a kártérítésre is kiterjed.²¹

Mivel az Egyezményből ezek a szabályok hiányoznak, ezért a 7. cikkben foglalt értelmezési szabályt lehet alapul venni. Eszerint az Egyezmény értelmezése során figyelembe kell venni annak nemzetközi jellegét és annak szükségességét, hogy elősegítsék az Egyezmény egységes alkalmazását, valamint a jóhiszeműség érvényesítését a nemzetközi kereskedelemben. A 7. cikk (2) bekezdése szerint az Egyezményben szabályozott ügyekkel összefüggő mindazokat a kérdéseket, amelyekre az Egyezmény kifejezett rendelkezést nem tartalmaz, az Egyezmény alapján szolgáló általános elvekkel, vagy – ilyen elvek hiányában – a nemzetközi magánjog szabályai alapján alkalmazandó jog rendelkezéseivel összhangban kell megoldani. Mindez kiegészítő jogértelmezéshez vezet, amely az osztrák és német gyakorlatban széles körben elterjedt.²² Abban az esetben azonban, ha ez sem nyújt segítséget, szubszidiárius jelleggel a hazai, belső joghoz kell visszanyúlni.²³

6. Az Egyezmény alkalmazásának a kizárása

Mindezek után a szerzők azt a kérdést vizsgálják meg, hogy a fe-

lek kizárhatják-e egymás közötti viszonyukban az Egyezmény alkalmazhatóságát, illetve, hogy ennek melyek a feltételei. A szerzők szerint az Egyezmény alkalmazásának a vegyes szerződésekre nézve történő kizárása egyrészt arra vezethető vissza, hogy az alkalmazhatóság ezekre a vegyes szerződésekre nézve meglehetősen nehezen ítéltető meg. Emellett a jogkövetkezmények alkalmazása körüli bizonytalanságok is arra ösztönzik a feleket, hogy kizárják az Egyezmény alkalmazását.²⁴

Az nem kétséges, hogy a felek egymás közötti viszonyukban kizárhatják az Egyezmény alkalmazását. Az Egyezmény 6. cikke alapján ugyanis a felek kizárhatják az Egyezmény alkalmazását, illetve eltérhetnek tőle vagy módosíthatják bármely rendelkezésének jogi hatását. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy az Egyezmény diszpozitív jogot foglal magában.²⁵

Önmagában azonban valamely olyan állam jogára való utalás nem vezet az alkalmazás kizárásához, amely állam részese az Egyezménynek. A szerzők ezzel kapcsolatban a zürichi tartományi bíróság egy 2002-es ítéletét idézik. Eszerint ugyanis mivel a svájci jognak az Egyezmény is a részét képezi, ezért egy olyan jogválasztási kikötés, amely szerint a szerződésre a svájci jogot kell alkalmazni, nem vezet az Egyezmény alkalmazásának a kizáráshoz.²⁶ Az ugyanakkor megfelelő megoldás, ha a szerződés azt tartalmazza, hogy arra a BGB-nek a szerződésekre vonatkozó rendelkezéseit, vagy szűkebben, az adásvételre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.²⁷

16 Karner-Koziol: i. m. 18.

17 Karner-Koziol: i. m. 19.

18 OGH 4 Ob 179/05k

19 Karner-Koziol: i. m. 21.

20 Karner-Koziol: i. m. 22.

21 Karner-Koziol: i. m. 50–53.

22 Karner-Koziol: i. m. 24.

23 Karner-Koziol: i. m. 26.

24 Karner-Koziol: i. m. 55.

25 Karner-Koziol: i. m. 57.

26 Karner-Koziol: i. m. 4–6. Ezzel azonos álláspontot képvisel Mádl Ferenc és Vékás Lajos is. Ld.: Mádl-Vékás. i. m. 293–294.

27 Karner-Koziol: i. m. 58. OGH 1 Ob 77/01g

Utolsó kérdésként a szerzők azt elemzik, hogy az Egyezmény alkalmazását kizáró kikötést a választott jog, vagy az Egyezmény alapján kell-e megítélni. Mindkét nézet képviselői komoly érveket tudnak felhozni saját álláspontjuk iga-

zolására. Meghatározónak ugyanakkor azt a véleményt fogadják el, amely szerint az ilyen jogválasztási kikötést a választott jog alapján kell megítélni.²⁸

Kivételesen a hallgatólag kizárás is érvényes, feltéve, hogy a felek

akarata ennek alapján is egyértelműen megállapítható.²⁹ Kétség esetén, amikor a kizárási kikötés nem egyértelmű, az Egyezményt alkalmazni kell. A bizonyítási terhet azt terheli, aki a kizárás mellett érvel.³⁰

28 Karner-Koziol: i. m. 59–60.

29 Karner-Koziol: i. m. 61.

30 Karner-Koziol: i. m. 67.